

1936 m. kaimų vienasėdžiais skirstymo statistinės nuotrupos

Šiame rašinyje užsibrėžta statistiškai nušviesti tuos 1936 m. žemės tvarkymo darbų požymius, kurie nebuvo paliesti šių darbų apžvalgoje. Čia skaitytojui bus pateiktas pluoštas statistinių nuotrupų, sudėliotų 1935 metais ŽiM. įdėto identiško straipsnio tvarka.

1. Atlikto darbo kiekis, skirstomų kaimų ir ūkių dydžiai.

Metai	Išskirstyta Kaimų	Sudaryta vienkiemių	Sutvarkytas plotas, ha	%	Vidutinis tvarkomo kaimo plotas, ha	Vidutinis viensėdžio plotas ha
1919	27	551	8.621	0,44%	319	15,6
1920	59	1.147	15.480	0,78%	262	13,5
1921	165	3.692	52.615	2,67%	319	14,2
1922	279	5.104	80.343	4,07%	288	15,7
1923	149	2.981	40.469	2,05%	272	13,6
1924	110	2.173	27.193	1,38%	247	12,5
1925	200	4.052	54.954	2,78%	275	13,6
1926	245	5.971	75.986	3,85%	310	12,7
1927	276	6.010	71.756	3,64%	260	11,9
1928	336	6.668	81.147	4,11%	242	12,2
1929	292	6.852	78.382	3,97%	268	11,4
1930	365	8.522	92.935	4,71%	255	10,9
1931	402	10.758	105.392	5,34%	262	9,8
1932	503	11.125	114.363	5,80%	227	10,3
1933	513	12.902	123.497	6,26%	241	9,6
1934	565	14.621	136.207	6,90%	242	9,3
1935	570	12.817	120.200	6,09%	211	9,4
1936	528	12.255	111.400	5,64%	211	9,1
Iš viso	5.584	128.201	1.390.940	70,48%	249	10,8

Iš lentelės matyti, kad pernai įvykdyta 70,48% viso atliktino darbo objekto, skaičiuojant, jog atliktų ir atliktinų darbų objektas sudaro 1.978.913 ha. Lentelės duomenys taip pat rodo, kad 1936 metais darbų atlikta bent kiek mažiau negu 1935 ir 1934 metais, nors dirbo beveik tas pats matininkų skaičius. Kiekinis darbų sumažėjimas yra nušviestas inž. Z. Bačelio straipsnyje, įdėtame ŽiM. 1937/1 Nr. (pusl. 41—43).

Vidutinis sutvarkytų kaimų viensėdžių ploto tolygus mažėjimas (1936 m. — 9,1 ha) patvirtina išvadą, kad dabar skirstomi smulkesnio žemės valdymo kaimai.

Kokių dydžių ūkius palietė 1936 metų kaimų viensėdžiais skirstymas, rodo naujai sudarytų viensėdžių žinios:

Ligi 1 ha	797	376 ha ploto,	6,9%
1— 2 ha	947	1.427	8,2%
2— 5 ha	2.681	9.308	23,1%
5— 8 ha	2.304	14.900	19,8%
8— 10 ha	1.134	10.156	9,8%
10— 12 ha	821	8.998	7,1%
12— 15 ha	909	12.205	7,8%
15— 20 ha	868	14.998	7,5 %
20— 30 ha	718	17.291	6,2%
30— 50 ha	351	12.926	3,0%
50—100 ha	66	4.191	0,6%
100—150 ha	5	572	0,05%

Kaip ir 1935 metais, dažniausias viensėdžių grupes sudarė ūkiai nuo 2—5 ha ir nuo 5—8 ha, didžiausias viensėdis — 156 ha, mažiausias — 0,01 ha, vidutinis viensėdžių ūkių dydis **9,1 ha**.

Žemės ūkių smulkėjimo vyksmas atrodo taip: taip vadinamos iliustracijos metu 1936 metais išskirstytą plotą sudarė 4730 ūkių (3.325 pagrindiniai ūkiai ir 1.405 dešimtininkų ūk.). Prieš pat skirstymą buvo 10.347 ūkiai, o po išskirstymo sudaryta 11.601 viensėdis, vadinasi, žemės tvarkymo darbų padarinyje susidarė 1254 nauji ūkiai (1935 m. — 849 ūk.), kurie ir yra šeimyninių pasidalinimų pasekmė.

2. Mūsų žemės tvarkymo radikalumo polinkis.

	1935	1936
1 sklype žemę gavo	8966 viensėdžiai	8856
2	2646	2314
3	383	338
4	44	69
5	9	15
6	3	4
7	-	2
8	-	3
9	1	-

Šie dviejų metų duomenys rodo, kad žemės tvarkymo radikalumo polinkis mūsų žemėtvarkoje yra pastovus. Pažymėtina, kad antrinių sklypų sudarymas yra grynai neišvengiamų aplinkybių padarinys. Tai patvirtina antrinių (pagalbinių) sklypų statistika.

	1935	1936
Pievų	1746	1424
Miško	1047	1043
Ariamos	306	212
Durpių	145	121
Ganyklų	156	79
Sodyb.žem.	67	74
Kitų žemių	36	339

Panaikindama bendrąsias kaimo nuosavybes ir servitutines teises, mūsų žemėtvarka bendrojoje kaimo nuosavybėje palieka tik tai žemes, kurios yra viešo naudojimo pobūdžio... Štai 1936 m. statistinės žinios:

kapams	165 skl.	19,70 ha
žvyrynui	167	40,60
molynui	85	9,78
girdykloms	63	8,62
smėlynui	41	11,60
pievoms	16	11,44
miškui	14	196,4
mokykloms	13	17,38
Ežerų	10	79,67
Durpynų	7	31,64
Maudykloms	6	1,58
Pieninėms	5	1,04
Piliakalnių	5	1,35
Sodyboms	3	1,08
Pelkių	3	53,32
Upių	3	55,01
Skalbykloms	2	0,12
Linmarkėms	2	1,77
Gatvėms	2	2,13
Sporto aikštynams	2	2,24
Kalkynei	1	0,03
Plytinėms	1	0,06
elgetynui	1	2,03
Atkrantei	1	0,11
Šuliniui	1	0,01
Malūnui	1	0,69
Ganyklai	1	26,31
Krūmų	1	5,05
Viso	613	580,86 Ha

3. Rėžiai.

1936 metais išskirstytų vienasėdžiais kaimų žemėse buvo 166.936 rėžiai, t. y., vienam ūkiui vidutiniai išpuolė rėžių 14,5, o 100 ha — 155 rėžiai.

Apskritimis žemės rėžingumas atrodo taip:

Grupė	Apskritis	Vid.rėžių sk. 1 ūkiui	Vid.rėžių sk. 100 Ha	Didž. Rėžių sk. Užtiktas 1 ūkyje.
I	Mažeikių	1,9	17	12
	Telšių	2,7	24	48
	Kretingos	4,8	43	26
II	Tauragės	8,9	90	113
	Raseinių	13,1	119	73
III	Šiaulių	11,3	87	51
	Kėdainių	11,6	121	50
	Panevėžio	15,3	150	95
	Biržų	11,8	179	64
IV	Kauno	18	205	86
	Alytaus	15,6	150	140
	Seinų	14,9	151	48
V	Rokiškio	23,1	253	122
	Utenos	24,4	265	90
	Zarasų	20,3	264	87
	Ukmergės	20,4	247	77
	Trakų	18,8	272	68
	Bendras vidurkis visoms apskrityms	14,5	155	

P a s t a b a : Marijampolės, Vilkaviškio ir Šakių apskričių rėžių statistika, dėl visai nežymaus šiose apskrityse išskirstytų kaimų skaičiaus, nesudaryta.

Didžiausias rėžių skaičius užtiktas Tolkūnų k., Alytaus aps., — 140 rėžių viename to kaimo ūkyje. Šis kaimas susideda iš 25 ūkių, 255,57 ha ploto. Visame kaime buvo 1158 rėžiai, t. y. vidutiniai vienam ūkiui tenka 46 rėžiai.

Paskirose apskrityse ilgiausieji rėžiai buvo:

Alytaus aps.	2 km	Seinų aps.	2,5 km
Biržų aps.	1,6	Šakių aps.	1
Kauno aps.	3	Šiaulių aps.	7
Kėdainių aps.	2,5	Tauragės aps.	2,8
Kretingos aps.	3,6	Telšių aps.	3
Marijampolės ap.	2	Trakų aps.	2,5
Mažeikių aps.	5,5	Ukmergės aps.	2,8
Panevėžio aps.	4,5	Utenos aps.	3
Raseinių aps.	1,8	Vilkaviškio aps.	-
Rokiškio aps.	3,5	Zarasų aps.	1,6

Ilgiausias rėžis užtiktas Jungirio II dv. kaime, Šiaulių aps. Bendras rėžių ežių ilgis 1936 m. sutvarkytame plote siekė 59.510 km. Turint galvoje, kad ežios vidutiniai yra 0,40 m pločio, visas ežių užimtas plotas buvo 2.380 ha. Sklypų sienų ilgis po išskirstymo darbo siekė 9.331 km.

4. Sklypų pasirinkimo būdai

1936 metais sklypai daugiausia buvo pasirenkami laisvu žemės savininkų susitarimu — 9965 atsitikimai (1759 atsitikimai — be žemės rūšiavimo, 8206 atsitikimai — su žemės rūšiavimu), be laisvo savininkų susitarimo — 1636 atsitikimai (pagal žemės rūšiavimą — 1174 atsitikimai, su žinovų komisija — 433 atsitikimai, burtų keliu — 29 atsitikimai).

5. Kitos statistinės nuotrupos.

1936 m. statistiniai duomenys nurodo, kad 53% (1935 m. — 70%) vienasėdininkų turi nusikelti trobesius į gautas vienasėdijas, o 47% (1935 m. — 30%) lieka senose vietose. Charakteringas reiškinys yra tas, kad 1936 metais tik kiek daugiau kaip pusė žemės savininkų turi kelti trobesius į naujas vienasėdijas. Ankstyvesniais metais nusikeliančių procentas buvo daug didesnis. Ar čia nebus naujo žemės tvarkymo įstatymo įtaka, kurio 89 str. įsakmiai paliepia: „Projektuojant vienasėdžius, reikia žiūrėti, kad, kiek galint, didesnio savininkų skaičiaus sodybos liktų vietoje.“

Šią išvadą iš dalies patvirtina kelerių metų statistiniai duomenys:

	1931	1932	1933	1934	1935	1936
Liko sodybų vietoje	38%	40	39	35	30	47
Nusikelia trobesius	62%	60	61	65	70	53

Detali 1936 m. trobesių nukėlimo statistika štai ką rodo:

	Keliama	Lieka vietoje
Gyvenamųjų namų	4575	3545
Tvartų	4515	3239
Kluonų	3950	2296
Svirnų	2102	1449
Kitų trobesių	2092	1865

Surinktomis statistikos žiniomis neišskirstytuose kaimuose beveik visur buvo užtiktas trilaukis (9 kaimuose — keturlaukis, 5 kaimuose — penkialaukis, 8 kaimuose — daugialaukis).

Drenuotų žemių kaimuose rasta tik 42 ha (12 savinink.) — Skaistakaimio k., Šakių ap. Atvirais grioviais nusaustos žemės rasta 243,5 ha.

Matininkai, nustatydami sienas, iš viso 1936 metais pastatė 18154 sutvirtintus (cementinius su gelež.) matavimo ženklus (1935 m. — 12.648, t. y. beveik 1,5 kart. mažiau). Vidutinė mat. ženklo kaina Lt 0,76 (1935 m. — Lt. 0,86).

Darbininkų pagalba siekė 87.172 dienos. 81 žemės savininkas suteikti darbininkus atsisakė. Buvo samdyta 132 darbininkai, kuriems sumokėta Lt 47.500. 1 dieną darbininkui mokėta vidutiniai Lt 2,82 (1935 m. — Lt 2,70).

Lauke matininkų dirbta 13.721 dieną (40%), kameraliai — 20.534 dienos (60%). (1935 m. — 43% ir 57%).

Faktinis valdymas matuotas 4382 ūkiuose, 43.647 ha ploto, t. y. apie 39% viso sutvarkyto ploto.

Prieš išskirstymą vienasėdžiais sutvarkytuose kaimuose buvo 73,86 ha ploto, 116 km kelių, po išskirstymo — 86,92 ha ploto, 124 km.

Tokios yra būdingesnės 1936 m. kaimų vienasėdžiais skirstymo darbų nuotrupos.

Dipl. ekon. V.Balčiūnas

Publikuota Žemėtvarka ir melioracija 1937 III.

Skaitmenizuota www.maps4u.lt